

Üzeyir Musiqi Günü

Evlər də sahiblərinə bənzəyir. Bəzən böyük saraylarda duymadığın istiliyi sada bir evdə hiss edirsən. Bu ev də sahibi kimi işıqlıdır, doğmadır...

Azərbaycanın dahi oğlu Üzeyir bəy Hacıbəylinin ocağıdır bura. Dünyaya gəldiyi gün ölkəsində ənənəvi Üzeyir bəy Musiqi Günü kimi təntənə ilə bayram edilən böyük bəstəkarın 63 illik ömrünün 27 ilinə şahidlik edib bu ev. Üzeyir bəy 1915-1942-ci illərdə burada yaşayıb. 1975-ci ildən bəri isə muzey kimi fəaliyyət göstərir. Yerləşdiyi küçünün adı keçmişdə Verxnyaya Priyutskaya, sonralar Ketxoveli olub. İndi akademik Şamil Əzizbəyov küçəsi adlanır.

Xatirələr "danışan" şəkillər

Kiçik həyati keçib Üzeyir bəy Hacıbəylinin ev-muzeyinə daxil oluruq. Ev dəhliz, 4 otaq və şüşəbəndən ibarətdir. Dəhlizdə bizi Üzeyir bəy "qarşılayır". Üzeyir bəy Hacıbəylinin burada yerləşdirilmiş büstü heykəltarş Əhməd Salikov tərəfindən hazırlanıb. Muzeyə tanışlığa birinci otaqdan - iş otağından başlayırıq. Bələdçimiz Üzeyir bəy Hacıbəylinin ev-muzeyinin elmi katibi Nərgiz Qədirovdur.

dan daha açıqrokludur, şəkil çəkməyi və kitab oxumağı sevir, könüllü olaraq tatar (türk) dilinə və əksinə məqalələr tərcümə edir. Xasiyyətcə şəndir, ayıqdır, il boyu əxlaqı 5 (əla)".

Poeziyaya və musiqiyə məhəbbət ruhunda tərbiyə almış gənc Üzeyir bəyin gözəl səsi vardı. Xalq mahnılarını, muğamları məharətlə ifa edirdi. Divardan oxuduğumuz bu sözlər bəstəkarın özünün fikirləridir: "İlk musiqi təhsilimi uşaqlıqda Şuşada məşhur xanəndə və tarzenlər arasında almışam. Mənim səsim onlara çox xoş gəlirdi. Onlar mənə muğam və təsnifləri öyrədirdilər".

Sahibi kimi işıqlıdır, doğmadır

Şuşa şəhərində Hacıbəyililər ailəsinə məxsus olmuş, 1885-ci il sentyabrın 18-də dünyaya gələn Üzeyir bəyin uşaqlıq və ilk gənclik illərini keçirdiyi evin maketi qarşısında dayanırıq. Dövrünün sayılıb-seçilən ziyalılardan biri - Mirzə Əbdülmüseyn bəy Qarabağın məşhur nəsilrindən olan Əliverdiyevlərin qızı Şirinbəyim xanım beş övlad - üç oğlan və iki qız böyüdü, tərbiyə ediblər o evdə. 1959-cu ildən isə muzey kimi fəaliyyət göstərib. 1992-ci il mayın 8-də Şuşa şəhərini təcavüzkar ermənilər işğal ediblər. Bir ay qabaq Üzeyir bəy Hacıbəylinin ev-muzeyindəki əşyaların çoxunu Şuşadan Bakıdakı ev-muzeyinə gətirmək mümkün olub. Ancaq qalan əşyaları işğalçılar qarət ediblər, evi dağıdıblar. Təsəllimiz odur ki, müzəffər Azərbaycan Ordusu Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun digər əraziləri kimi Şuşanı da Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalından azad edib. 2020-ci il noyabrın 8-də düşmən əsərlərindən qurtulan qala şəhərimizdə də tikinti-quruculuq, bərpa işləri həyata keçirilir. Üzeyir bəy Hacıbəylinin Şuşadakı ev-muzeyi də fəaliyyətini davam etdirəcək. Muzeyin yaxın vaxtlarda açılışı gözlənilir.

İş otağında divara vurulmuş şəkillərdən birində balaca Üzeyir bəy atası Əbdülmüseyn Hacıbəyovlə birlikdədir. Şəkildə 1890-cı il göstərilir. Nərgiz Qədirova xatırladı ki, Üzeyir bəyin atası Mirzə Əbdülmüseyn Hacıbəyov Xurşidbanu Natəvanın şəxsi mirzası olub. O, övladlarının öz dövrlərinə görə təhsil almalarına çalışıb. Üzeyir bəy də ilk təhsilini mədrəsədə alıb, sonrakı illik rus-tatar məktəbində oxuyub. 1899-cu ildə Qori Müəllimlər Seminariyasına daxil olub. Seminariya 1904-cü ildə bitirib, bir il Hadrut kənd məktəbində, 1905-ci ildən isə Bakıda Bibiheybət, sonra Bayılada "Səadət" Xeyriyyə Cəmiyyətinin məktəbində dərslər deyib. Riyaziyyat, coğrafiya, tarix, rus dili, ana dili, musiqi fənlərini tədris edib. Nərgiz Qədirova diqqətə çatdırır ki, Üzeyir bəy Hacıbəyli rəhbər, fars, rus, tatar, gürcü dillərini mükəmməl bilirdi.

Həmin illərə aid şəkillərin birində Üzeyir bəyi seminariyaya qəbul etmişdə görürük. Digərində Üzeyir bəy seminariyada təhsil alan qardaşları tələbələr (1900), Qori Seminariyasının tələbələri (1904), Bibiheybət məktəbinin şagirdləri (1905-1906), "Səadət" məktəbi şagirdləri (1908), "Nicat" mədəni-maarif xeyriyyə cəmiyyətinin üzvləri arasında.

Şəkillər arasında Üzeyir bəy Qori Seminariyası sinif rəhbərinin verdiyi xasiyyətnamədən bu sözlərlə qərçivələnib: "Qabildir, yoldaşların-

gilis tənəki çubuğu, "Koroğlu" siqaret qutusu, qol saati, gümüş qapaqlı 2 şüşə mürokkəbqabı, mərmər presoppe, dirijor çubuğu, gümüş poçt bıçaqları, not, şamdanlar sanki sahibini gözləyir...

Bəstəkarın 1945-ci ildə 60 illik yubileyi münasibətilə radiokomitə işçilərinin hədiyyə etdiyi radioqobuledici də iş otağındadır. Divardan asılmış portreti, "Leyli və Məcnun", "Koroğlu" operalarından fraqmentlər toxunmuş xalça isə onun 60 illik yubileyinə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının alimlərinin hədiyyəsidir.

Divardan kəfirkirli saat asılıb. Bir dəfə də vaxtı səhv göstərmədiyinə görə ona Üzeyir bəy "ağlıl saatım" deyərmiş. Dahi bəstəkarın 1948-ci il noyabrın 22-dən 23-nə keçən gecə, saat 2-də ürəyi dayanıb. Bu saat üçün də zaman o an bitib. Üzeyir bəyin bacısı uşaqları saatı dayandırblar.

Üzeyir bəyin son anında qalan zaman...

Muzeyin elmi katibi Üzeyir bəy Hacıbəylinin 1943-cü ildə naturadan çəkilmiş rəsmini göstərərək məlumat verir: "Rəssam Mikayıl Abdullayev ilk işlərindən biridir. Cəfər Cabbarlı adına Teatr Muzeyi açılanda ora Üzeyir bəyin də portretini qoymaq istəyiblər. Rəssam çox sadə, təvazükər insan olan Üzeyir bəy üçün xahiş edib və nəhayət, onun razılığına alıb. Konservatoriyanın otaqlarından birində kətan üzərində kömürlə bəstəkarın portretini çəkməyə başlayıb. İş qıçılıb. Üzeyir bəy kətan üzərində özünün seluctini görüb, bəyənib. Rəssam Üzeyir bəyin iki portretini çəkib. Birini bəstəkarın özünə hədiyyə edib".

İş otağında Üzeyir bəyin "Azərbaycan" qəzetində çalışdığı illəri əks etdirən şəkil, yaxın dostu və bacanağı bəstəkar Müslüm Maqomayevin portreti, bəstəkarın xatirə muzeyinə hədiyyə edilmiş portreti var. Üzeyir bəy

bu otaqdakı büstünün müəllifi heykəltarş Fuad Əbdürrəhmanovdur.

İş otağının interyerini bəstəkarın yadigar qalan yumşaq mebel dostu və tavadan asılmış dörd lampalı qədim çıraq tamamlayır.

Muzeyin ikinci otağı - Yataq otağıdır. Burada yataq otağına məxsus ev əşyaları yerləşdirilib. Divarlarda ailə fotosəkilləri, rəsm əsərləri asılıb. Şəkillər dahi şəxsiyyətin qayğıkeş ailə başçısı olmasından, himayədarlığından xəbər verir. Bəstəkar anasını, bacılarını, dul qalmış bacılarının uşaqlarını öz evində saxlayıb.

liyətə əks etdirilir. Rəssam Vəciho Səmədovanın 1952-ci ildə çəkdiyi "Ü.Hacıbəyov tələbələri ilə" əsərində professor Üzeyir bəy Hacıbəyli istedadlı tələbələri Fikrət Əmirov, Cahangir Cahangirov, Süleyman Ələsgərov, Ədil Hüseynzadə ilə birlikdə pianoçu Elmira Nəzirovanın ifasını dinləyir.

Müxtəlif şəkillərdə Üzeyir bəyi istedadlı tələbələri ilə görürük. Üzeyir bəy Hacıbəyli öz tələbələrinə ata qayğısı göstərib. İstedadı olanları önə çəkib. Afaq Kərimovun Patika üzərində çəkdiyi rəsmdə Üzeyir bəy qocaman palıd ağacına bənzədilib.

1926-cı ilin xatirəsi olan şəkildə isə o, konservatoriyanın müəllimləri arasında. Başqa bir şəkildə Elmlər Akademiyasının akademikləri ilə birlikdədir.

Burada Üzeyir bəyin əsərlərindən ibarət stend görürük. Otaqda bəstəkarın müxtəlif əsərləri əsasında hazırlanmış tamaşalardan şəkillər nümayiş etdirilir. İpək parça üzərində əski əlifba ilə toxunmuş "Leyli və Məcnun" operasının afişası 1909-cu ildə hazırlanıb.

Üzeyir bəy Hacıbəyli Azərbaycanda ilk musiqi məktəbləri, musiqi texnikumları təşkil edib, 1921-ci ildə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının əsasını qoyub. Radionun musiqi şöbəsinə rəhbərlik edib, xalq çalğı alətlərinin notlu orkestrinin, simfonik orkestrin, Dövlət xorunun, simli kvartetin, bir sözlə, Azərbaycan professional musiqisinin banisidir. O, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, Bəstəkarlar İttifaqının sədri olub. Bu otaqdakı əşyalar Üzeyir bəyin bu misilsiz xidmətləri barədə muzeyə gələnlərə dolğun məlumat verir.

Bəstəkarın Musiqi nəzəriyyəsi kafedrasının professorluq attestatı, deputat mandatı və nişanı, Lenin ordeni, "Qırmızı Əmək Bayrağı" ordeni, "II Dünya müharibəsi illərində fədakar əməyə görə" medalı və həmin medalın vəsiqəsi vitrindədir. Bu eksponatların yanında onun tank qüvvələrinə maddi köməyinə görə İosif Stalindən aldığı təşəkkür teleqramı var. Eksponatlar arasında II dərəcəli Stalin mükafatı laureatı ("Arşın mal alan" filminə görə), SSRİ Xalq artisti diplomu, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvlük bileti də var.

Dördüncü otaq yemək otağıdır. Bu otaqda nümayiş etdirilən şəkillər, afişalar, proqramlar, bəstəkarın operettalarının dünya şöhrətini, ekran həyatını əks etdirir. Fotostendlərdən biri isə bəstəkarın dəfn mərasimini əks etdirir. Əllərində gül dəstələri, bəstəkarın şəkilləri, portretləri olan bu insan axınının sonu görünür. Üzeyir bəyin vəfatı Azərbaycan xalqının ümummilli kədəri idi. Bu otaqda nümayiş etdirilən həmin günün yadigarı olan şəkillər hüzn doğurur.

Bu otaqda üstünə əl işi olan yun xalça və zor haşiyəli güldən qoyulmuş kamod, "SVD-9" markalı radioqobuledici, Üzeyir bəy "Koroğlu" operasının ilk tamaşası günündə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının və musiqi məktəbinin müəllimləri tərəfindən hədiyyə olunan paletofon və onun yanında val qoymaq üçün xüsusi qəfəsləri olan düzbucaqlı qutu var. Otağın yuxarı başında mis qazanlar, səhəng, məcməyi, parç, güyüm, kiçik çömçə və digər məişət əşyaları baxanları qədimlərə aparır. Dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin miniatür heykəli də bu otaqda nümayiş olunur. Bu statuetin müəllifi Fuad Əbdürrəhmanovdur.

Qiymətli eksponatlardan biri dahi bəstəkarın təsviri olan iri güldən. Xırda muncuqlarla bəzədilmiş sənət əsərinin müəllifi bəstəkar Oqtay Zülfiqarovdur.

Muzeyin ən orijinal eksponatlarından biri Amerikanın "Leonardo" firmasında palıd ağacından istehsal edilmiş ikikamerallı soyuducu (refrejerator) bəstəkarın tələbəsi Qilman Salahovun hədiyyəsi idi. Soyuducunun üstündə kiçik qəhvədən var.

Üzeyir bəy süfrədə tək oturmağı yemək yeməyi sevməyib. Ağ örtüklü bu masanın arxasında yaxın dostları, qohumları, tələbələri ilə əyləşib. Masanın üstünə qab-qacaq düzülüb. Ortaya Çin sənətkarlığına aid edilən böyük sini qoyulub. Masanın ətrafında altı ədəd meşin üzülükli taxta kürsü var.

Yemək masasının şəkli divardan asılıb. Ancaq indikindən fərqli olaraq, o zaman, yəni 1944-cü il dekabrın 31-də masa boş deyil. Hacıbəyilərin evində Yeni ili qarşılayırlar...

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"

